

Strobbe Arnold, (2017), *Hendrik Van Doorne. Een leven in en uit de schaduw van Gezelle*. S.I., Guido Gezellekring.

Interessant als aanvulling en achtergrond bij de complexe man Guido Gezelle. Niet te verwonderen dat zo'n zwak jongetje als Hendrik Van Doorne zich letterlijk vastklampte aan zijn mentor, die daartoe volop aangespoord werd door de overbezorgde moeder. (Je vraagt je af waarom zo'n moeder haar kind dan in een internaat onderbrengt.) Niet te verwonderen ook dat er op een bepaald moment een 'losmaking' tussen meester en leerling plaatsgevonden heeft. Dat Gezelle van langsom meer ultramontaans werd en Van Doorne – even toch – iets minder, is veeleer aanleiding dan oorzaak.

Het is een vorm van vadermoord, denk ik. Ook niet verwonderlijk is dat het na enige tijd weer min of meer goed gekomen is, maar nooit meer als voorheen. Ik ken dat. Ook uit contacten met religieuze mentoren naar wie ik opkeek. Een geluk dat mei 68 er gekomen is, of ik zat hier nu met een soutane en een ambetante meid.

Heel de generatie van toen (en later) is er ferm ingeluisd. Al dat gelul over Jezus en eeuwig leven en onlichamelijke liefde, is natuurlijk een hoop flauwekul. Ik zou zelfs durven zeggen: immorele volksverlakkerij. Die arme kerels zijn in een val getrapt waaruit ze niet meer konden ontkomen.

Ik blijf het vreemd vinden dat gasten als die rijke Van Doorne enerzijds hun leven wel gaven voor Jezuske, maar tegelijkertijd hun centjes en eigendommen netjes behielden op wat soep en boterhammetjes voor de armen na. Had Van Doorne het geld dat hij in zijn Engelse kerk gestoken heeft, niet beter in een betere sociale wereld gestoken? Af en toe een beetje soep uitdelen (23) is wel een zeer goedkope manier om zijn geweten te sussen. Dat al die pastoors en nonnen zich nooit ook maar één minuut vragen hebben gesteld rond de oorzaken van de ellende des volks, maar lekker gingen aanzitten aan de rijkge vulde tafel van de baron, is onbegrijpelijk in een tijd waarin er voldoende kritische geesten aan het denken en schrijven waren, waaraan die pastoors en nonnen een voorbeeld konden nemen. Het was al met al een bende laffe, onderdanige, zwakke buigers en gehoorzamers die terzelfdertijd een enorme ideologische dictatuur uitoefenden over al wie aan hen 'onderworpen' was. En dan vind ik al dat geëxalteerd gelul over Maria, Jezus en het eeuwige geluk in de hemel des te afstotelijker.

Als dichter vind ik Van Doorne niet onverdienstelijk. Als we weten dat iets van Gezelle is, vinden we het sowieso goed, maar Gezelle heeft ook heel veel rommel geproduceerd en Van Doorne komt vele keren aardig in de buurt van zijn leermeester. Maar hij heet niet 'Gezelle'.

Wat mij gestoord heeft, is Van Doornes liefde voor de jacht (148 vv.). Hoe kan een christenmens, vanuit de overtuiging dat alle schepselen gods schepselen zijn, er genoegen aan beleven om wanhopige hazen en patrijzen dood te schieten? Dat kan ik niet begrijpen.

Het verbaast me dat volgend citaat uit Walgrave niet in dit boek voorkomt (tenzij ik eroverheen gelezen zou hebben): 'De toestand werd op den duur onhoudbaar. Hendrik van Doorne, nochtans een van de leerlingen die tot Gezelles intimi behoorden, schreef hierover later: "Zoo hoog klom het tij der gevoelens, dat het onder sommige groepen studenten tot veete en vijandschap rees, en 't was genoeg van als vriend van Gezelle gekend te staan om uit zekere gezelschappen verbannen te worden. De twiststrijd bleef niet lang tusschen de vier muren van 't Klein Seminarie genepen. West-Vlaanderen weergalmde alligte van 't gene Rousselare in rep en roere zette. Alle opvoedingsgestichten vingen den klank en verspreidden hem tot de verwijderdste gewesten van Vlaanderen. Oost-Vlaanderen ook wierd van de kwale gekwollen, en daar ik Oost-Vlaanderaar was van woonste, botste ik dagelijks, gedurende mijne vakantiën, tegen de tegenstrijdige gedachten van mijne landgenooten, en iedere ontmoeting of bijeenkomst eindigde immer in strijd en streven over

Gezelle, bijzooverre dat die woordenoorlog onze ouders en bejaarder menschen begon te verleên [= vervelen]” (Walgrave, 1923, 1, pp. 220-221).

Wat er nog tijdens het leven van Van Doorne gebeurd is met de talrijke ‘zantjes’ die Gezelle hem gegeven had, is niet duidelijk. Op 60 zegt Van Doorne ‘hij wist dat ze tot goe’ handen overgingen. Daarin had hij gelijk, want ik hebbe ze sedert met de meeste zorgvuldigheid bewaard.’⁶¹ Op 66, echter, lezen we: ‘in Van Doornes verdwenen albums’. Op 107: ‘verloren gegane albums’. Het wordt nergens duidelijk wat er met die zantjes en albums is gebeurd.

Het boek is redelijk vlot leesbaar. Nogal wat citaten staan er twee keer in (23 en 25; 93 en 100; 110 (gedenken) en?). Sommige zinnen zijn niet duidelijk. Bijvoorbeeld 129: ‘Zijn voortijdig vertrek naar Engeland had dus in de eerste plaats te maken met zijn zwakke gezondheidstoestand en misschien ook met de omstandigheid dat zijn geplande verblijf in Rome niet kon doorgaan wanneer hij in Brugge bleef om er in december 1865 tot priester gewijd te worden.’ Ik denk wel dat ik het uiteindelijk begrepen heb, maar duidelijk geformuleerd is het niet.

Het geheel had beter gestructureerd kunnen worden. We komen bijvoorbeeld pas op 91 te weten dat de dood van Van Doornes moeder te wijten was aan zijn geboorte. In de openingsbladzijden is het wennen aan de werkelijke namen en die uit de romantrilogie *Jan Van Noorde*.

Typografisch gezien is dit boek vast en zeker geen voorbeeld van hoe het moet. Minstens twee foto’s zijn te donker afgedrukt en zijn gelukkig overplakt met betere versies (104 en 167). Er ontbreken veel spaties en er staan massa’s spaties te veel in. Het aantal voorbeelden is legio. Woordverklaring bij de gedichten van Van Doorne zou welkom geweest zijn, evenals vertalingen van Latijnse (bijv. 62, 107, 173) en Franse zinnen en woorden. Ook toelichting bij de omgekeerde telling van de humaniorajaren (bijv. 52) zou welkom zijn geweest want de lezers van nu denken dat ‘zesdes’ het laatste en hoogste jaar was, terwijl het het eerste jaar was. Op 97 verneemt de lezer wie de broers op de foto zijn naast Van Doorne, maar op 141 niet. Op 157 krijgt de lezer de kaft te zien van deel 1 van de roman *Jan van Noorde*. Wat daarop afgebeeld staat, is niet vanzelfsprekend: twee jongelui die elkaar met stokken te lijf gaan, op de achtergrond een bewusteloze (of dode?) dame, op de voorgrond een reusachtig beest (een hond?) dat een verdrinkende man aanvalt? Dat alles had toegelicht mogen worden. Waarom ook niet de kaft van deel 2, of is dat nooit verschenen?

Wetenschappelijk gezien wordt er veel te veel geciteerd uit de tweede hand en daar ben ik allergisch voor, zeker wanneer het gaat om citaten uit een waardeloos boek zoals dat van Michel van der Plas. Op 127-128 wordt Bonte geciteerd, maar dan wel volgens Westenbroek. Waarom niet de moeite genomen om Bonte rechtstreeks te citeren? Het aantal voorbeelden van dergelijke citaten uit de tweede hand is legio en dat doet afbreuk aan de wetenschappelijke waarde van deze publicatie. In tal van noten (bijvoorbeeld 98-100) wordt verwezen naar de briefwisseling van Van Oye in de UGent. Heeft die briefwisseling geen catalogusnummer? Daartegenover staat dat de auteur zijn uiterste best heeft gedaan om materiaal op te zoeken in tal van archieven.

Mijn eindoordeel is dat ik dit boek graag gelezen heb, des te meer naarmate het vorderde. Het draagt, net als de boeken van Julien Vermeulen, ertoe bij om een kader te creëren waarin Gezelle nog begrijpelijker wordt. Maar de wetenschappelijke onderbouw en de typografische presentatie hadden veel beter gekund.

Houden

Philip Vermoortel

08-2022

TYPOGRAFISCHE SLORDIGHEDEN (KLEINE SELECTIE UIT ZEER VEEL)

7: (17601822)

11: t'huis [Hier en ook verder in het boek vind ik de aanhalingstekens bizar, maar aangezien het hier om een citaat gaat, kan ik er niet over oordelen. Ik zou de voorkeur geven aan t'huis.]

12: 39 bunder [Hoeveel is dat in aren of hectaren? Waarom dat niet even toegelicht?]

18: Vlaamsgezinden

20: in zijn roman Jan van Noorde [De titel had cursief moeten staan.]

41: wat al ruize [ruzie?]

72: ⁸⁴84

83: allegedschietters

92: SintLodewijkscollege

95: nr.55

99: bene,dat

99: frans.(de bastaards

108: maar"had

121: contatcen

166: ³⁹39

169: lezen: egen

175: 19301939

186: miteriair [in plaats van 'literair'?]

CITATEN

29: [Over de invloed van Lamennais in Vlaanderen]

46: Toen Gezelle in 1857 door zijn oversten tot leraar poësis bevorderd werd, richtte hij voor zijn oudere Engelse leerlingen een geheim genootschap op, de 'Little Pious Confraternity'. De oprichting van dit genootschap moeten we zien in het licht van zijn bedoeling priester-dichters van zijn leerlingen te maken. Bij die 'Confraternity' lag de hoofdklemtoon op het stimuleren van roepingen tot het priesterschap. Ze was na enkele tijd ook toegankelijk voor de Vlaamse leerlingen van de hoogste vier humanioraklassen. De Confraternity telde 64 leden. Hendrik Van Doorne, bevoorrechte vertrouweling en biechteling van Gezelle, was een vurig lid ervan.

68: Het gedicht suggereert dat het plotselinge overlijden van de geliefde (meisje of jongen?) hem de gedachte bijbracht dat hij tot een hogere liefde voorbestemd was.

[De toevoeging tussen haakjes verwondert mij. Nergens anders maakt Strobbe zelfs maar een allusie op mogelijke homoseksuele verlangens van Van Doorne, maar hier opeens wel. Op grond waarvan? Daarentegen dekt hij wat Gezelle betreft diens passionele verliefdheid voor Van Oye nogal toe.]

71: De reden van Gezelles verwijdering uit Roeselare had niet alleen te maken met het feit dat zijn oversten niet langer akkoord gingen met zijn originele, onorthodoxe gevoelspedagogiek of met zijn Vlaamsgezindheid. Men verweet hem evenzeer zijn overdreven zielzorg, die er te sterk op gericht was zijn leerlingen voor een missieroeping, bij voorkeur in Engeland, warm te maken.

72: Hoe gepassioneerd en eigenzinnig Gezelle zijn droom, missionaris in Engeland te worden, ook najoeg, telkens weer verhinderden zijn oversten, vicaris Faict in de eerste plaats, hem die droom te realiseren.

75: De officiële aankondiging van zijn vertrek uit Roeselare, betekende voor Gezelle het definitieve einde van het dagelijkse contact met zijn Vlaamse en Engelse 'kinderen' voor wie hij zich als opvoeder meer dan zes jaar lang hartstochtelijk en met toewijding had ingezet.

82: de Engelse lekenleraar, Joseph Algar [Wat is een 'lekenleraar'?]

122: Vous dites que vous montrez les autres opinions à vos élèves ou plutôt l'autre face de la question. Je crois que cela est dangereux : le résultat ne peut être que le doute. L'enseignement doit avoir pour but de produire des convictions naturelles. Ecoutez-moi, mon cher ami, ne suivez pas les nouveautés, elles sont dangereuses. Si vous voulez que les élèves profitent en théologie, tenez-vous fortement aux saines doctrines de l'Angle de l'Ecole Thomas van Aquino.

[Uit een brief van E.H. Edward Huys, vroegere collega filosofie van Gezelle in Roeselare op het moment dat Gezelle in Brugge het ontologisme van Ubagh doceert. De 'twijfel', die de kern vormt

van alle wetenschap en vooruitgang, wordt hier simpelweg verboden. De Kerk heeft altijd elke vooruitgang gekortwiekt om haar machtspositie te behouden.]

122: Volgsaam als hij was, paste Gezelle zich aan en doceerde hij de klassieke thomistische filosofie, die zijn bisschop Malou hem voorschreef. Zijn gewijzigde opstelling op filosofisch gebied viel echter niet in de smaak van talrijke seminaristen. Hendrik Van Doorne was één van hen.

127: Wat mij het meest van al tegenstak, was de partijdigheid van 'a man of fanatical disposition' (= Guido Gezelle), die wel een goed dichter was, maar terzelvertijde weinig geschikt om een gesticht te besturen (devoid of common sense). Een zeker getal leerlingen waren zijn lievelingen en hij ontving ze vertrouwelijk op zijne kamer. De andere waren verdacht en versteken. Zulke handelwijze verdeelde het seminarie in twee partijen die malkander noode zagen, en zij eindigde met eene ware omwenteling te veroorzaken, toen hij, door een soort van coup d'état het voorzitterschap wilde overweldigen van eene sprekersgilde, waarvan hij zelfs geen lid was.

[Dit is een typisch voorbeeld van citeren uit de tweede hand, waar ik allergisch voor ben. Uit welke publicatie van Bonte komt dit? (Ik weet het wel). Van wie is die oubollige vertaling? Waarom worden in het begin een paar Engelse citaten (uit de originele tekst) weergegeven? Waarom niet meteen de originele tekst in het Engels, eventueel met een vertaling door Strobbe in voetnoot? Kortom, dit is een vorm van onwetenschappelijkheid die afbreuk doet aan het werk van Strobbe en spijtig genoeg lijdt zijn boek op talloze plaatsen aan dat euvel.]

144: Het is pas na Gezelles overlijden in 1899 dat Van Doornes gereserveerde vriendschap in verering veranderde.